ॐ पितृपितृयज्ञाचीपोथीप्रारंभः ॐ

व्यतिषंगेणयश्येब्राह्मणानूततःश्राद्धंदत्वापार्वणश्राद्धं

श्रीगणेशायनमः हरिः ॐ ओम् सच्चानाहिताग्निनामपिकार्यः एवमनाहिताग्निर्निर्ये
श्रपयित्वातिप्रणीयजुहुयादितिसूत्रात् नित्येऽोपासनाग्नावित्यर्थः तस्यचायमना
हिताग्नितोविशेषः हविःश्रपणंकृत्वातिप्रणयनंकर्तव्यं तत्रातिप्रणीतस्योपस
माधानंपरिस्तरणंचकृत्वाततोवाग्नतिप्रणीताद्दित्यादिसमानं यस्मिन्नहोरात्रेपर्व
प्रतिदोःसंधिस्तत्रपराण्हेयागादिनेतत्पूर्वदिनेवापिंडपित्रयज्ञःकार्यः अहोरात्र
संधौतिथिसंधौतुयागःपूर्वदिनएवेतिनिर्णयः उक्तापराह्णेऽोपासनाग्निंप्रज्वा
ल्यशुचिःप्राणानायम्यधृतपवित्रोदेशकालौसंकीर्त्यपितृतत्तिद्वाराश्रीपरमेश्व

3

रप्रीत्यर्थंपिंडपित्रयज्ञेनयक्ष्यइतिसंकल्प्याग्नेयाभिमुखोग्निंध्यात्वापरिसमुह्या
ग्नेयाग्नेकैर्दर्भैःपरिस्तीर्याग्नेरीशान्यांवायव्यांवाग्नेयाग्रकान्दर्भानास्तीर्यपर्युक्ष्य
तेषुचरुस्थालीभ्रूर्प्सस्रुग्वलमुसलस्रुवंधृत्वाजिनसहदाछिन्नबर्हिरिध्म
मेक्षणजलपूर्णकमंडलुंचेतियथायोग्यंन्यग्विलान्येकैकशआग्नेयसंस्थान्यासाद्य
पात्राण्युत्तानानिकृत्वाकमंडलुजलेनप्रोक्ष्यस्रुचीस्रुर्पंचादायाग्नेर्दक्षिणतो
वस्थितंव्रीहिमछकटंदक्षिणतआस्थायस्थालीस्रुर्पंनिधायव्रीहिभिःपूरयित्वाय
थास्थालीमुखवोपरिस्थाःस्रुर्पेपतंतितथानिमज्यस्थालीमुखदेशतःपतितान्व्रीही

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

न्नाकृते प्रास्याग्नेः पश्चिमतो वायव्यग्रीवे आस्तीर्णेऽस्मा जिनेऽवस्थलं निधाय
तत्रस्थालीस्थान्व्रीहीन्निधाया ग्नेयाभिमुख्यानिष्टसापत्न्याअवहतांसक्तत्फलीक्ष
तान्विविच्यसक्तत्क्षाल्यजीव तंडुलान्श्रपयेत् एवंचरुंश्रपयित्वाअनुद्वास्ये
वाग्नेरेकप्रदीप्तमुल्मुकंगृहीत्वाग्नेयादिशिस्थंडिले येरूपाणिप्रति
मुंचमानाअसुराःसंतःस्वधयाचरंति पुरापुरोनिपुरोयेभयंस्तनिष्टलोकात्स
पुदात्वस्यादितिमंत्रेणनीत्वातमतिप्रणीतास्यमग्निमाग्नेयाग्नेकुंडेःपरिस्ती
र्यदक्षिणाभिमुखोपहृत्याऽसुररक्षोसिवेदिषदइतिमंत्रेणोपासनातिप्रणीतयो २

रंतरालेस्पयेनसव्योत्तरपाणिद्वयगृहीतेनाग्नेयाभिमुखंलेखामुल्लिख्यतामङ्गिरभ
स्यसदक्षिंनबर्हिष्याछाद्यानुत्पूतंमाज्यंविलापितमुत्पूतंनवनीतंवाघ्रवायामा
सिच्याग्नेर्दक्षिणकोणेसाग्यस्रुवंसम्मृज्यतेनघ्रवास्थंमाज्यमादायचरुमभि
घार्योदगुद्वास्याग्नेपश्चाद्भेषासाग्यतदक्षिणतोभ्यंजनाजनकृष्णिपूपबर्हेणा
न्यासाग्यततःस्वागतघ्रन्नादिपात्राण्यभितोभस्मक्षेपणांतंपार्वणवत्कृत्वोपित्व
यज्ञचरोरन्नमुद्धृत्यघृतान्वक्तंकृत्वाप्राचीनावीत्यग्नौकरिष्ये क्रियतां ततो
ग्नेःपश्चिमतउपविश्यार्चयित्वाप्राचीनावीत्यभिघारितमरत्निमितंपंच

दक्षादारुकमिध्मंपितृतीर्थेनोत्तरमीमग्नावाधायस्रुवेणाज्यमादायमेक्षणेऽपस्तीर्यद्रुत
चरुं द्विधाविभज्योत्तरभागमध्यादंगुष्ठपर्वमात्रंमेक्षणेनादायपुनःपूर्वभागादवदायस्रु
वेणपात्रस्थमभिघार्यसव्यहस्तेदृढंनिधायसोमायपितमतेस्वधानमइतिमंत्रेणाग्ने
र्दक्षिणभागेकृत्वापुनःपूर्ववद्दक्षिणभागस्थचरोरवदायअग्नयेकव्यवाहनायस्वधा
नमइत्यग्नेरुत्तरभागेपूर्ववदुत्वाग्नयेकव्यवाहनायेदंनममेतिस्रुक्कोपवीतीनावमेक्षणा
न्तंहरणपर्यंतं ततःपरिषेचनादुत्तरपीठानार्थोदकदानांतंपार्वणंकृत्वाद्विजैरुक्त
रापोन्नेहृतेपितर्यत्तचरुरोषमिश्रेणभ्रातृरोषेणपिंडार्थमुद्धृतेनमधुसर्पिस्तिलमि ३

श्रयुतंपूर्ववत्पिंडषट्कंकृत्वाऽवनेज्यनामिघार्यप्राचीनावीतिन्यवचितवामजानुःपूर्वकृतेले
खायोः शुंधंतां० स्वधानमइहस्थानेस्माहकारणेवाहोमः ततःप्राचीनावीतीपूर्वस्तले
खायांस्थापितकमंडलुजलंदक्षिणहस्तेनपितृतीर्थेनाग्नेयापवर्गंशुंधंतांपितरःशुंधंतांपि
तामहाःशुंधंतांप्रपितामहाइतिमंत्रेस्त्रिर्निनयेत् ततोऽवनेरोषेणास्वाज्येनत्रीन्पिंडानुल्ल
ङ्घ्यतस्यांलेखायांप्राचीनावीतीपराचीनपाणिःपितृतीर्थेनतान्पिंडान्नाग्नेयापवर्गेपि
त्रादिभ्योदद्यात् तद्यथा एतत्तेअमुकवर्मन्नमुकगोत्रयेत्वत्तामंत्रानुइतिपिंडंनिधार्यते
भ्यश्चइदंपिंडरूपमंनंस्वधानमइतिएवंपितामहप्रपितामहेयोरपि ततः अत्रपितरो

मादयध्वंयथाभागमावृषायध्वमितिसव्येनपार्श्वेनआवृत्योदङ्मु
खोभूत्वायथाशक्तिप्राणान्नियम्याभ्याहृत्यअमीमदंतपितरोयथाभागमावृषाइष
तेतिपुनस्ताननुमंत्र्यउपवीतीचरुंत्रोषमवध्यायाचम्यप्राचीनावीतीपूर्वंहुधंतांपित
रःभुंधंतांइत्यद्भिस्त्रिभिर्मंत्रैकमंडलुजलंपिंडांतेनिनायअमुकशर्मन्तुभ्यंस्वेतित्रिभ्यः
पिंडेभ्यंजलंघृतंतेलंवादर्भेणदत्वाभुक्तवतांमेतृप्तेतितथेवांजनंदद्यात् अथएतद्दःपि
तरोवासोमानोतान्यःपितरोयुंग्धंइतिप्रतिपिंडंमंत्रावृत्यानववासोदद्यात्पंचशाट्यु
धिकवयाश्चेत्स्वप्रकोष्ठहृदयान्यतरलोमवादत्वाकृत्तिपूपबर्हणेनिवेद्यसव्योत्तराभ्यांपा

णिभ्यांलब्वाजलिराग्नेयाभिमुखःपिंडानुपतिष्ठेतमंत्रैः नमोवःपितरइषेनमो
वःपितरऊर्जेनमोवःपितरशुष्म्यायनमोवःपितरोघोरायनमोवःपितरोजीवा
यनमोवःपितरोरसाय स्वधावःपितरोनमोवःपितरोनमएतायुष्माकं
पितरइमाअस्माकंपितरइमाअस्माकंजीवावोजीवंतइहसंतःस्याम
मनोन्वाहुवामहेसचेमहि परेतनसेपितरःसोम्यासोगंभीरेभिःपथि
भिःपूर्विणेभिः दत्तायास्मभ्यंद्रविणेहभद्रंयूयंचनःसर्ववीरंनिय
च्छत इतिमंत्रेणपिंडानाग्नेयाभिमुखंसव्यदुत्तानेनहस्तेनचालयेत्

अग्नेतमद्याश्वन्नस्तोमेरितिमंत्रेणओपासनाग्निसमीपंगत्वा यदंतरि-
क्षंपृथिवीमुतद्यांयन्मातरंपितरंवाजिहिंसिम अग्निर्मातस्मादेनसःप्र
मुंचतुस्वाहेतुमामनेनसं इतिमंत्रंगार्हपत्यरहितंपठेत्केचित्तुद्वाभ्याम
पिमंत्राभ्यामग्नंपरस्तान्माहुः अथवीरंमेदत्तपितरइतिमंत्रेणमध्य
पिंडमादायसपुत्रप्राप्तेत्नत्याप्रार्थयेत् आधत्तपितरोगर्भंकुमारं
पुष्करस्रजं यथायमग्निरापोअसदितिमंत्रेणअयंमंत्रःपत्न्याः इतरौ
पिंडावस्यतिप्रणीतेवाक्षिपेत् आसादितानांद्वादशपात्राणांमध्येस ५

क्षदाग्निनबर्हिरिध्ममेक्षणानांविनियुक्तत्वात् अवशिष्टानियानिवेतेषां
इदंउत्सर्गः अवशिष्टमेकंतृणेनसहोत्सृजेत् ततोपवीतीपरिस्तरणानि
विसृज्यपूर्ववत्परिसमूहनपर्युक्षणेकृत्वाग्निंसंपूज्यकर्मेश्वरार्पणंकुर्या
त् इतिखंउपपूर्णिकेवलपिंडपितृयज्ञः अत्रपित्रादिनामाज्ञा
नेतत्तन्नामस्थानेएतत्तदुत्तरस्यानंतरंतस्मिंतामहप्रपितामहेतिशब्दान्त
मेणपिंडदानमंत्रेप्रयोज्याः एकस्यद्वयोर्वानामाज्ञानेपियथास्थानं
तत्तादिशब्दप्रयोगेभ्योत्रनामप्रयोगः अत्रपित्रादीनांमध्येएकस्य

ऽन्योर्वाजीवनेतत्पिंडदानपूर्वोक्तपिंडदानमंत्रेणस्वाहाकारांतेनजीवदुद्देशेनाग्नेयास
येनदक्षिणपाणिनापिंडहोमः त्रयाणामपिजीवनेपितृमातृजीवनीनात्रयोपिपिं
डाहोतव्याः अथैथेपिंडदानरहितोहोमोतएवपिंडपित्रयज्ञः अनारंभोवापिंड
पितृयज्ञस्यअन्येतुजीवंतमतिक्रम्यकिंचिद्द्यादितिश्रुतेः जीवत्पितामहस्याद्य
योःपिंडोप्रपितामहायहोमः होमेचयज्ञोपवीतिनासर्वत्रअपेणेअत्रैहोमयोरधि
कारणप्रकल्पमाहापस्तंबः सोयमेवंविदितएवानाहिताग्नेरोपासनेअपूर्णधर्मोहोमस्य
अतिप्रणीयजुहुयादिति एतद्व्याख्यारुद्दत्तीया अनाहिताग्नेर्दक्षिणाग्निस्था

नीयऔपासनेप्रपूर्णहोमोमवतः अथवाऔपासनएवप्रपयित्वाततोग्निदक्षिणा
प्रांचंप्रणीयतस्मिन्जुहुयादितिश्रुतेः अन्येतुनिरग्निप्रपयित्वातिप्रणीयजुहुयादि
तिआश्वलायनीयाद्वाक्यान्मिथ्यवहारात्संनिधादतिप्रणीतस्वदृष्टार्थंत्वाच्चअ
तिप्रणीयहोमइति हरदत्तभाष्यमध्येदं ग्रह्यपरिशिष्टेतु अतिप्रणीतेग्नाविधमुपसमाधा
येऽक्तत्वादतिप्रणीतेहोमउक्तः यद्वासंप्रत्यंविचार्यंशाकार्यं सक्तदाछिन्नकुशाग्रपिंड
बर्हिरभावेकात्रादिग्राह्यं योनाहिताग्निरौपासनाग्निमान्मातृपितृकःसपार्वणश्राद्धं
पिंडपितृयज्ञंव्यतिषंगेकुर्यात् औहिताग्निस्तुसर्वाधानीदक्षिणाग्नावेवपिंडपितृयज्ञंक

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

स्त्रीयोर्वर्णश्राद्धंपृथगेवकुर्यात् अर्धाधानीतुऔपासनावेव्यतिषंगंकुर्यात् इतिसमाप्तः
मितीशके १७११ सौम्यनामसंवत्सरेवैशाखशुद्धप्रतीपदारविवारदोप्रहरीसमाप्तं चिं
तामणभटकाणेनलिखितं॥

MEMORIAL